

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' ואכל מאמנים

פרשת משפטים

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

"פי אל מלך רופא נאמן ורחמן אתה"

"ורפא ירפא" (כא ט)

מפסוק זה למדה הגמרא (ב"מ פה א): "מכאן שנתן רשות לרופא לרפאות".

רבים מהמפרשים התקשו לאור דברי הגמרא האמורים. הכיזד זה במסכת קדושין (פב א) אמרו חכמינו זכרונם לברכה כי: "טוב שברופאים לגיהנם", הלא פסוק מפרש מתיר את העיסוק ברפואה, ב'שלחן ערוך' (י"ד טו א) אף נפסק שמונה יש בדבר, וכן מדוע פי רבים מגדולי ישראל יסקו בחכמת הרפואה?

באור נפלא לכך אמר הגאון רבי עקיבא איגר: אכן העיסוק ברפואה הנו חשוב ומועיל, אלא שפינו של צורך העיסוק במקצוע זה על הרופא לסגל לעצמו מדות של אכזריות ושקר: אכזריות - במתן רפואות וטפולים המכאיבים לחולה, ושקר - לדי לא לגלות לחולה את מצבו האמיתי כדי שרוחו לא תפול על פן זהירו חכמים: 'טוב שברופאים' - אם אומץ אדם את המדות שבקרב הרופאים נחשבות 'טובות', עשוי הוא לרשת גיהנום.

ויש להוסיף כי על כך אנו משבחים בתפלת שמונה עשרה: "פי אל-מלך רופא נאמן ורחמן אתה" - רק הקודש ברוך הוא יכול לרפא בנאמנות וברחמנות, בנגוד לרופא בשר ודם שצולץ להשתמש בשקר ובאכזריות.

דורשי וחידושי רעיקא עה"ת
באור נוסף בדרך דרש הביא בספר 'פרדס יוסף' (לעיל ד ט):

"טוב שברופאים" - רופא שמכון ומאמין רק בטוב (ד' ברכות ש"ב' שמונה עשרה) - ומחסיר את הכוונה בברכת 'רפאנו', נמצא שהוא מאמין כי בכחו ובעצם ידו הוא מצליח להביא מזור לחולים ואינו רק בגדר שליח. רופא שכזה אכן ראוי להשלח לגיהנום.

נדר עין תחת עין

"עין תחת עין" (כא כד)

בהקדמתו לספר 'עין יעקב' על 'עין יעקב', מסביר רבי יעקב ריישר את הסבה שהביאה אותו לכתב את חבורו הנפלא על 'עין יעקב':

כאשר עלה רבי יעקב על פסא הרבנות בעיר מץ, חלה קשות בעיניו עד שהתעור. עודו עומד בצרתו התפלל אל ה', ובתפלתו נדר כי אם יזכה להתרפא מחליו ומאור עיניו ישוב אליו, 'שלם עין תחת עין' ויחבר פרוש על ספר 'עין יעקב', ואכן, כאשר שמע ה' את תפלתו, מהר רבי יעקב למס את נדרו, וכך זכינו לחבורו הנפלא.

תפלת היתום והאלמנה נענית גם בלא הכנה

"פי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו" (כב כג)

מדוע כופלת התורה: "צעק יצעק... שמע אשמע"?

פרש החתם סופר: הלכה מפרשת היא ב'שלחן ערוך' (א"ח קא א): "המתפלל שתי תפלות זו אחר זו, צריך להמתין בין זו לזו כדי הלוך ארבע אמות, כדי שתהא דעתו מושבת להתפלל בשלשון תחנה".

לפיכך פקלה התורה לגבי יתום ואלמנה: "צעק יצעק... שמע

אשמע", ולמדנו כי תפלת היתום והאלמנה נענית אף אם היא נאמרת כצעקה, בזו אחר זו ולא ההכנה הנדרשת כדי שתאמר בצורה הראויה, וזאת משום שלבם שבור ודעתם שפלה.

ברכה על מצות הלוואה

"אם כסף תלוה את עמי את העני עמך" (כב כד)

"רבי ישמעאל אומר: כל 'אם' ו'אם' שבתורה - רשות, חוץ משלושה, וזה אחד מהן" (ר"ש" ע"פ מקילתא פ"ט).

אם ההלוואה נחשבת למצוה, מדוע לא תקנו לנו ברכה עליה?

תרוץ רבנו יחזקאל אבשיץ בספרו 'אורים ותמים' (תמים צ א):

כלל נקוט הוא בדינו כי אין אדם מברך על מצוה שחובה נובע מכח חסרון שנגרם לחברו, כי אם יברך הרי הוא פמודה על החסרון שנגרם לחברו (ראה אבודרהם שער ג). כך גם קיים מצות ההלוואה מתאפשרת למלוה רק מחמת נעיותו של הלונה שאלצה אותו ללוות מאחרים, על פן לא ראוי לברך על קיומה.

באופן נוסף תרץ החידושי הר"מ (ח"מ צ א) על פי דעת חלק מהראשונים (ראה רמב"ם מלוה א א) שרק הפלוה לעני מקיים מצוה. לפיכך לא תקנו ברכה על ההלוואה, שמא הלונה הנו רמאי ורק מצוי עצמו לעני, ונמצא הפלוה מברך ברכה לבטלה.

יש לצין כאן את שהביא בעל 'החרדים' בפרושו לירושלמי (ברכות ו א) אודות רבי אליהו מלונדריש מבעלי התוספות, כי היה רגיל לברך את ברכת המצוות לפני שהיה מקיים את מצות ההלוואה, אולם מפל מקום פתח החרדים כי יהיוסלם לא נהגו כן.

אמן סגלה לבנים

"אם אדניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות" (כא ד)

"וילדה לו" בגימטריה 'אמן', ולמדנו כי בזכות ענית 'אמן' יכול אדם לזכות ולהפקד ברוי של מקומו.

יצעים ופרחים ראה

אמן יתומה לא תענון

"כל אלמנה ויתום לא תענון" (כב כא)

סופי התבות: "יתום לא תענון" הם 'אמן', ו: "תענון" היא לשון עניה. מכאן רמז לאסור ענית אמן יתומה, דהינו להשתתות בעיני אמן לאחר שקלתה הברכה.

'פרפראות לתורה' (מכת"ל שן הובא בקבוץ 'פעמי יעקב' גב)

תפלה מתוך שמחה מתקבלת

"והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני" (כב כו)

דרש רבי יוסף חיים מבגדד:

'והיה' היא לשון המבטאת שמחה (ראה ב"ר מג א); למדנו מכאן כי אם מתגבר העני על צערו ויגונו ומתפלל מתוך שמחה, אזי מבטח לו: "ושמעתי כי חנון אני".

אדרת אליהו

להתפלל בדמעות גם בימים כתקונם

"מלאתך ודמעה לא תאחר" (כב כח)

פרש רבי חיים סופר בעל 'מחנה חיים':

בימים כתקונם לא חש האדם צורך מיוחד להתחנן בתפלה. רק כשמתעוררים אצלו בעיות וקשיים ממרה הוא לרוץ ולהתחנן לפני בוראו בדמעות שלישי. על כך מזהירנו הפתוב: "מלאתך ודמעה לא תאחר" - גם בהיותך מלא ועמוס ברב טובה, אל תאחר מלדמע בתפלותיך; זכר כי הנה נתון בידי בוראך פחמר ביד היוצר וברגע אחד הכל עלול להשתנות לרעה, ואז תהיה חלילה כפועק על העבר.

דברי שגרי חיים'

התפלה כמפתח להצלחת החנוך

"מלאתך ודמעה לא תאחר בכור בניה תתן לו" (שם)

בדרך רמז אמר רבי מיכאל דב וייסמנדל:

עמל רב ויגיעה צריה האדם להשיעם כדי שזכה לחנוך את ילדיו כראוי, אולם עקר העקרם תלוי ברבוי תפלה ותחנונים. המרבה להתפלל על חנוך צאצאיו בעודם פטוטים רכים, יזכה לרוות מהם נחת ושמחה כשיגדלו, ולהפך, הנחסף אחר השמחה והתענוגים בילדותם ומתעלם מתפלה על עתיד ילדיו, עלול להגיע ליד צער ודמעות לכשיגדלו ויסורו מדרך הישר חלילה. יסוד זה נרמז בפתוב שלפנינו:

"מלאתך" - תקופת השלונה והרגע, "ודמעה" - תקופת התפלה והבכיה, "לא תאחר" - אל תשנה את סדרם, כי רק אם תעשה כסדר הנכון; בימי הנעורים מתפלל בדמעות על צאצאיה, אזי תזכה בזקנתה לשלונה ולרגע, כאשר יגדלו בדרך התורה ויקים בה: "בכור בניה תתן לו".

פרדס חמד'

תפלה בכונה מגנה על צדיקי הדור

"מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג" (כג ז)

שח רבי ישעיה מפראנא:

בעוון תפלה שלא בכונה מסתלקים צדיקי הדור רחמנא ליצלן, כפתוב (ישעיה כט י"ד): "יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחם מקוני... ואבדה חכמת חכמי". לפיכך רמז לנו הפתוב: אם תקפיד על: "מדבר שקר תרחק" - כאשר תתפלל בכונה ובאמתת הלב, גמטטף: "ונקי וצדיק אל תהרג".

ראשי בשמים'

מאה ברכות - סגלה לשמירה

"הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמור בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכנת" (כב ט)

סופי התבות: "מלאך לפניך לשמור בדרך ולהביאך" הם בגימטריה מאה, ולמדנו כי הקפדה על אמירת מאה ברכות ביום משמשת כסגלה לשמירה מיוחדת (ראה במדבר י"ח כא).

קטרט סמים'

משנכנס אדר מרבין ב'אמן'

יהודים יקרים!

גם בהדש אדר הבא עלינו לטובה נקפיד כלנו על אמירת ברכות השחר בחברותא. כך נוזה להתרבות שמחה, בעולם הזה ובעולם העליון, בדברי החר הקדוש (ולך רפה ב):

"כשישראל בעולם הזה שומרים לענות אמן בכונת הלב כראוי, כמה פתחי ברכה נפתחים להם למעלה! כמה טובה נשפעת לכל העולמות! כמה שמחים העליונים והתחתונים בכך!"

וכבר דרשו צדיקים בשלשון הפסוק: "שמחה לאיש במענה פיו" (משלי טו כג) - שמחה גדולה היא לאדם שאוכה להקפיד על ענית אמן כהלכתה וכבונתה (לקוטים מפרדס' ערך 'אמן').

אמן! שמחה בכל העולמות.

